

WOLF BIERMANN

en Eisler-lærling, man kan lære af

af Per Drud Nielsen

Den 11/6 i år - 2,5 år efter den østtyske øvrigheds dramatiske skaffen sig af med sangskriveren Biermann, som åbenbart ikke blev betragtet helt så perifer og ufarlig, som man officielt ville gøre ham til, - sidder samme Biermann i et TV-studie hos Vesttysklands Nordkette-TV. Han sidder der som "offer" som midtpunkt i en art "krydsild", som angår såvel hans forhold til det DDR, han blev landsforvist fra, som hans ufrivillige, nye liv i forbundsrepublikken.

Som et lille illustrerende indskud i en længere replik om angsten hos SED-ledelsen (DDR's regerende enhedsparti) for kritik af den østtyske socialisme siger Biermann:

"Lige nu sidder mine 'venner' fra SED ved skærmen og siger: 'Se nu der! Nu bruger han igen sendetiden i det vesttyske fjernsyn til at snakke om DDR!'"

Biermann kigger herefter stift ind i kameralinsen, og på den anden side af TV-skærmen opleves blikket så stirrende, at man efter et par sekunder må se den anden vej. Og så er det han tilføjer spørgsmålet: "Er det ikk'osse rigtigt?"

Udover at være en god vits er denne envejskommunikation med de "TV-observatører", som Biermann - sikkert ikke med urette - tiltror SED-ledelsen at betjene sig af, et kort, forbigående, nok utilsigtet, men alligevel slående symbol! - Nemlig et symbol på fraværet i DDR og i partiet af en åben, demokratisk diskussion mellem divergerende socialistiske(!) opfattelser af den politiske linie for DDR's udvikling. - Og et symbol på, at dette diskussionsfravær eller - tomrum har været, er og nødvendigvis må være fyldt ud med envejskommunikation som f.eks. i vitsen ovenfor: Biermann envejskommunikere til sit publikum gennem ille-

gal distribution i DDR af sine forbudte sange indspillet på Vesttysk CBS; SED-ledelsen envejskommunikere presseoffensiver mod ham i partibladet "Neues Deutschland". Sammedags envejskommunikere SED-ledelsen også Biermanns landsforvisning i 1976 ved ikke at optage pro-Biermann-læserindlæg i den efterfølgende "debat" (110 anti-Biermann-læserbreve fordelt over to dage!). Pro-Biermann-læserbreve må - fordi de således er holdt uden for "debatten" - envejskommunikere gennem vesttysk presse (kritiseres at SED-ledelsen som intrigant). Men alt dette er "stationer" i en længere historie, som jeg nedenfor vil give en kort udgave af:

II Biermann og DDR

*'De røde faner hænger alle grå
og syge - under regnvejrs himlen'*¹

Den nu 42-årige Biermann er opvokset i et havnearbejderhjem i Hamburg - som 3.-generations-kommunist. Hans far var mellem de kommunister, som blev myrdet i Auschwitz. På denne baggrund oplevede Biermann den socialistiske Tyske Demokratiske Republik, som blev grundlagt kort efter krigen, som sit egentlige "fædreland" og flyttede dertil:

Jeg flyttede til DDR, fordi DDR for mig - i 1957 - var mit fædreland i ordets mest oprindelige betydning: min fars land, det land, hvor man efter 12 års Hitlerfascisme forsøgte at opbygge socialismen, - det land, hvor man immervæk havde eksproprieret den store kapital. Jeg var dengang, da jeg kom ind i DDR, meget, meget lykkelig. Jeg var også meget ubeskeden. Jeg trådte frem med den - vil jeg sige - gode politisk-produktive ubeskedenhed og sagde: Mit land! Min Socialisme! Den skal ingen røre ved!... (griner)... Nå-ja! Naturligvis var jeg jo kommunistisk opdraget. Jeg var også politisk indoktrineret - som vi alle er! Dengang havde man den allerværste Stalintid, men det begreb jeg intet af; jeg var jo kun meget lykkelig. Stalin var netop død. Tårerne over Stalins død var endnu ikke helt tørret bort.

I denne lærerige tid kom jeg til DDR. - Og måtte da først

lære, måtte da først se, hvad der var los. Og netop fordi jeg var kommunistisk opdraget, var jeg i begyndelsen på en måde blind, men så senere også specielt seende! For jeg har jo konkret målt og vejret samfundsforholdene der ud fra den målestok, som min mor - i min fars ånd - havde opdraget mig med. Og lige netop derfor har jeg udøvet en så rabiat kritik!" ²

Hvad gik nu denne DDR-kritik i Biermanns sange og digte ud på? I "Ballade von der Süsskirschenzeit" ³ synger Biermann om en række frodige kirsebærtræer, som står langs en offentlig gade i Buckow. På hvert enkelt af dem hænger der en seddel. "Das Volkseigentum wird streng bewacht!" - "Denne folkeejendom er under streng bevogtning!" Dette skal selvfølgelig forstås billedligt - som et billede på, at folkeejendommen - efter Biermanns mening - ikke er reel. Og i denne forbindelse er produktionsmidlerne selvfølgelig vigtigere end kirsebærtræerne!

"Ejendomsbesidder er den, som har beslutnings- og rådgighedsretten. Og så længe folket ikke har denne ret, så længe den enkelte arbejder på en DDR-fabrik er lige så knægtet, ligeså hjælpeløs som i Vesten..." ⁴

..., så længe er de private kapitalejere - som trods alt er blevet sat ud af spillet - ikke blevet erstattet af hele arbejdermassen, men i stedet af en partiklike, et statshieraki.

Denne økonomiske centralisme i ejendoms- og rådgighedsretten til produktionsapparatet har en af Biermanns venner, DDR-fysikeren Robert Havemann, forbundet med, at man i DDR i grunden intensivt forfølger de samme økonomiske,

teknologiske mål som i Vesten. En åben diskussion, som inddrager andre alternative målsætninger, prioriteringer og politisk-økonomiske organiseringsmåder for DDR-socialismen, er udelukket. Og dette diskussionsfravær er i sig selv endnu et aspekt af DDR-socialismen; det er centralismens politisk-ideologiske aspekt.

Biermann har kritiseret netop disse forhold i sine DDR-digte og -sange. Han har talt om stalinisme, om "feudal-socialisme" - som han kalder det -, og om alternativet til den "feudalt" autoritære socialisme har han (ofte under henvisning til Prag-foråret 1968) påberåbt sig Rosa Luxemburgs sentens: "Uden socialisme, ingen demokrati; uden demokrati, ingen socialisme". Denne mangel på demokrati, som Biermann således har angrebet, har samtidig angrebet ham!! 1963 Biermann ekskluderes fra SED; 1965: Biermann får forbud mod offentlig optræden og udgivelse, hvilket tvinger ham til at smugle digte og båndindspilninger ud af landet med henblik på udgivelse i Vesten og illegal distribution i Østtyskland; 1965-76: Som en modoffensiv herimod forsøges Biermann gjort til en "u-person": der udspreddes rygter om ham, som f.eks. at han skulle arbejde på et bjergværk og være holdt op med at lave sange, at han skulle være skudt ned ved muren, etc.; 1974: Biermann forsøges knægtet gennem sit privatliv: hans svigerfar trues med at blive frataget sin bestilling som leder af et større byggeri, medmindre hans datter forlader Biermann; og endelig no-

"§ 106, Statsfjendtlig hetz, Den, der angriber eller opildner imod den socialistiske stats- og samfundsorden, idet vedkommende (1) forulemper de samfundsmæssige forhold, repræsentanter for disse (er alle østtyskere ikke det? pdn) eller andre af DDR's borgere på grund af deres statslige og samfundsmæssige virke, (2) udarbejder, indskriver, genstande eller symboler, der kan forulempe de samfundsmæssige forhold, straffes med frihedsstraf fra et til otte år."

DDR's straffe- og kriminallovgivning

"Den proletariske revolution kritiserer bestandig sig selv, afbryder til stadighed sig selv i sit eget forløb, støder frem til det tilsyneladende fuldendte, for derefter at begynde på ny. Den proletariske revolution håner grusomt-grundigt det halvfærdige, svagheder og elendighederne ved de første forsøg."

Karl Marx

vember 1976: Biermann indhenter en ud- og genindrejsetilladelse med henblik på en Vesttysklandsturne arrangeret af det vesttyske IG-Metall-fagforbund. Efter sin første, fire timer lange, TV-transmitterede optræden i Köln, fratages han sin genindrejsetilladelse og sit DDR-statsborgerskab.

Biermanns egen politiske analyse heraf var i en vis forstand optimistisk

”I den periode, hvor de ideer, som mine kammerater og jeg står for i DDR, endnu stod svagt i befolkningen var det muligt simpelthen at lade os leve i periferien af samfundet. Nu opstår der en situation, hvor de herskende ikke længere kan tåle at lade os leve således. Og dette er jo ikke nogen svindsotig ønskekonstruktion fra min side. Det er simpelthen en lovmæssighed omkring et samfunds politiske fungeren

En dag *ville* man spærre mig inde eller ude, nemlig på det tidspunkt, hvor de politiske kræfter, som udvikler en socialistisk demokratisering i DDR, bliver så stærke, som jeg kun kan ønske det, og når de ideer, som jeg udtrykker i mine sange, bliver den magtfaktor, som jeg ønsker.”⁵

III. BIERMANN I VESTTYSKLAND

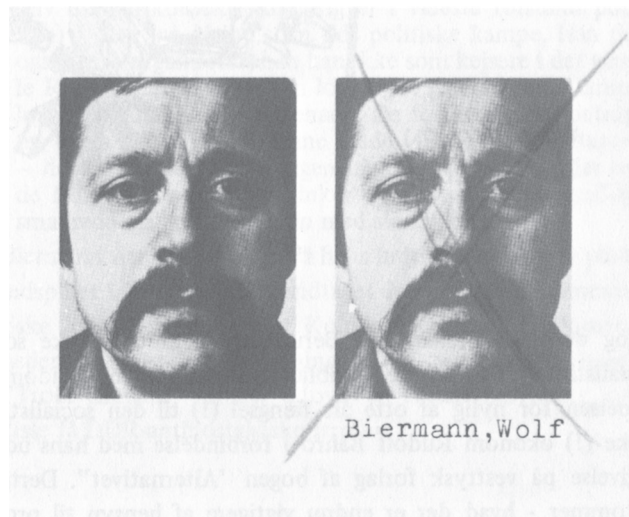
”Fra regnen ind i ailen” ⁶

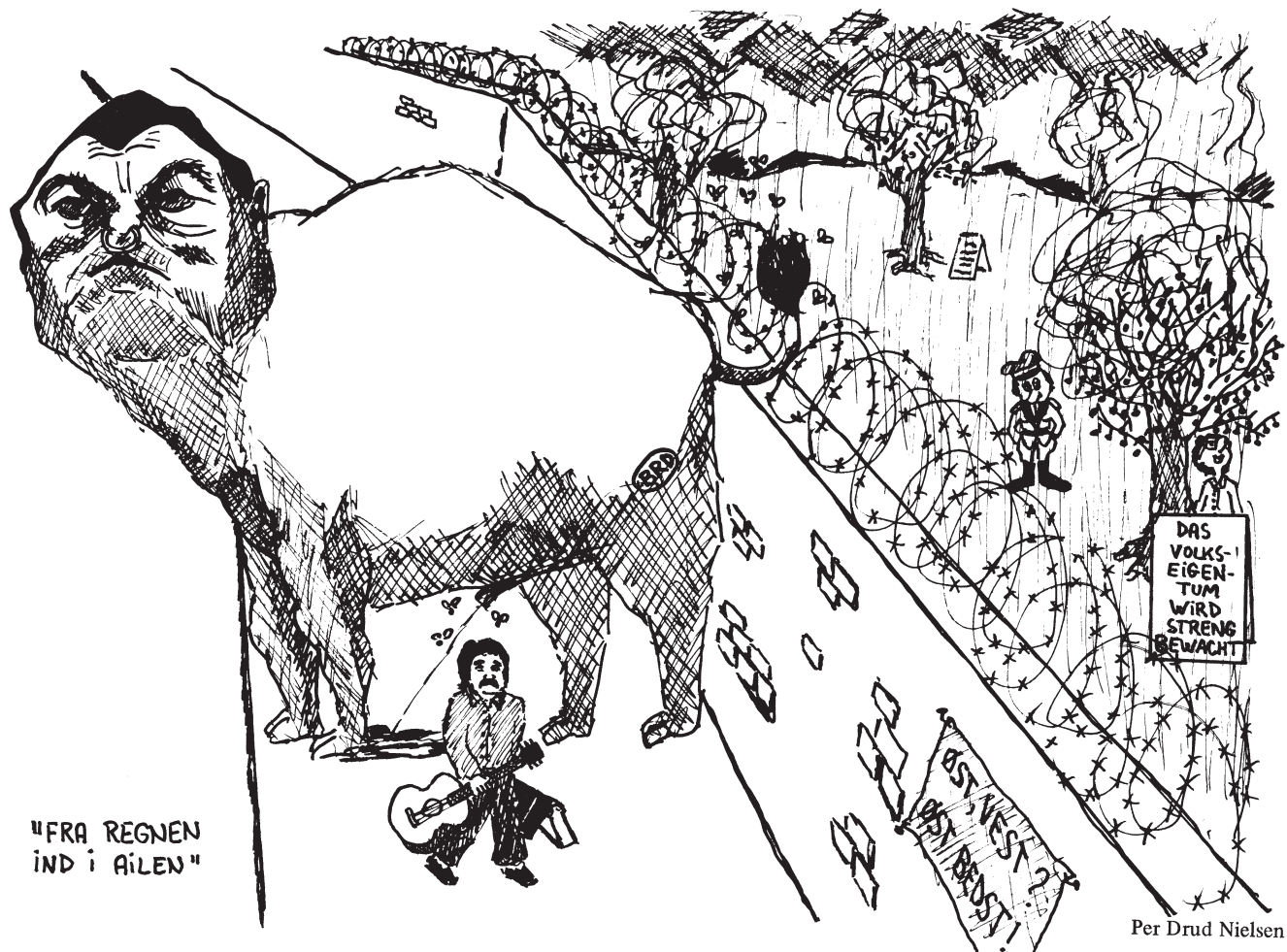
Det kan ikke understreges kraftigt nok, at den ”riesige Biermann-Rummel” - som Biermann selv har kaldt den blæst, der stod om hans person i Vesten omkring hans ”Ausbürgerung” - egentlig er en proportionsforvridning af rang. På samme måde er det her forudgående afsnits lille ”Biermann-Rummel” også en forvridning, fordi sanktionen mod Biermann egentlig kun var en enkelt dråbe i et større skybrud: fængslingen og senere landsforvisningen af forfatteren Jürgen Fuchs, husarrestationen af fysikeren Robert Havemann, fængslingen af musikerne og sangerne Gerulf Pannach, Thomas Schoppe og Christian Kunert, som alle var Biermanns ligesindede. Og for at tage nogle mere aktuelle eksempler: Eksklusionen fra det østtyske forfatterforbund

fra Warte nicht auf bessere Zeiten, 1973

fra Trotz alledem!, 1978

(og det vil i praksis sige Berufsverbot) af en række socialistiske (!) forfattere, heriblandt Stefan Heym. Og idømmelsen for nylig af otte års fængsel (!) til den socialistiske (!) økonom Rudolf Bahro i forbindelse med hans udgivelse på vesttysk forlag af bogen 'Alternativet'. Dertil kommer - hvad der er endnu vigtigere af hensyn til pro-

portionerne -, at for hver enkelt af sanktionerne mod de prominente personer, har der været hundredevise af partiekklusioner af ikke-prominente, f.eks. mod partimedlemmer på arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner, som underskrev protestnoter mod Biermanns 'Ausbürgerung'.

På trods af forhold som disse var Biermanns ufrivillige "retur" fra øst til vest - med hans egne ord - en vandring fra regnen ind i ailen. Vesten er ikke noget alternativ til DDR, og Biermanns DDR-kritik var en kritik fra den demokratiske socialismes standpunkt; den var ikke en vestlig koldkrigerisk kritik, den var ikke antikommunistisk.

Mange har kritiseret Biermanns sange for - alligevel - at have antikommunistisk effekt, at være utaktiske - også internationalt -, at gavne klassefjenden.

Til disse har Biermann med dedicationen "Til ære for de gode ryste-revolutionære, bedemænd med trætte miner, klassekampens pensionister" skrevet bl. a. følgende linier:

"Du si'r at det gavner vor klassemodstander, hvis vi kommunister gør rent i vor egen stat og skarpt med satiriske sange forbander det lede, stalinistiske magtapparat. Men sig mig gavner det klassefjenden eller arbejderklassen, hvem ved, når alle, der her kysser sandhedens læber, straks efter får kneblet gebisser af led?

Har du mos i hætten? - Eller er den tom?

Du, er du så dum - eller lader du som om?"⁷

Og de selv antikommunistiske hyklere, som f.eks. ved at tilbyde Biermann et stipendium ved universitetet i Hamburg (samtidig med at de udsteder Berufsverbot mod masser af mindre kendte socalister i lignende stillinger) vil vise for Biermann, at han i Vest kan nyde en frihed, som var utænkelig i Øst, - at han således må trække sit slagord "fra regnen ind i ailen" tilbage (hvad han faktisk har været afkrævet), - overfor disse hyklere har Biermann peget på Berufsverbot, på en undertrykkelse, der er så omfattende og kraftig at den fremavler terrorisme (et ræsonnement, hvis fortalere vanligtvis stemples som 'sympatisører'). Og når jeg tænker på, siger Biermann, . . .

"... at vesttyskerne i samme år, som de tilsyneladende var så rystede over denne Hollywoodfilm, Holocaust', - i samme år (!) vælger en tidligere nazist, en SA-mand, til præsident, -så finder jeg, at denne sentens 'fra regnen ind i ailen' kan jeg overhovedet ikke trække tilbage. -Selvom jeg ikke længere er særlig glad for at synge den, fordi jeg i mellemtiden har truffet så mange oprigtige, fremskridtsvenlige mennesker her, som lider meget ved dette her sam-

fund, - som gør alt hvad de overhovedet kan, og det er desværre meget lidt, - de står meget svagt her. . .

Min idealforestilling er et samfund, i hvilket menneskene kan bestemme mere over deres eget liv - både i det små og i det store -, et samfund, som ikke kun spøger rundt i det ene eller det andet venstreorienterede hovede, men som også viser sig som en reel mulighed! - sågar i DDR i mange henseender! For DDR kan jo ikke bare forstås abstrakt som sådan en politistatsmødding; DDR er jo et overgangssamfund - med enorme modsætninger -, hvor der på den ene side findes socialistiske elementer og på den anden side endnu denne forbandede, prøjsiske øvrighedsstat.

Nej, jeg må korrigere sentensen 'fra regnen ind i ailen' fra en helt anden kant end mange har ventet det af mig: nemlig med den tilføjelse, at jeg finder udtrykket 'regn' meget smukt og farverigt!"⁸

Om sine indtil videre to og et halvt år i Vesttyskland siger Biermann iøvrigt:

'Jeg har brugt de år her i Vest til at orientere mig og indgå i et levende stofskifte med dette samfund. Jeg har bedvidst prøvet at undgå at gi' rollen som professionel trosafviger (dvs. som "interessant" ambassadør for afvigerne i Øst, - per). Nu er det her jeg lever. Derfor blander jeg mig i de kampe, der foregår her, med ord og handling, med sang og digt.

Jeg tror, at den politiske digter (og det begreb er jo i sig selv dobbeltkonfekt: digtning er i videste forstand politisk) - han må gå ind i sin tids politiske kampe. Han må også være organiseret, han kan ikke som kejsere i det gamle Rom sidde ophøjet i sin loge og se gladiatorerne tampe løs på hinanden nede i arenaen. De forfattere, der betragter deres samtidige på denne måde - som rene iagttagere - de ser i virkeligheden ingenting. Jeg tror, at den, der nede i arenaen sveder og stinker og slås, ser mere med sit smadrede øje end tilskueren med sin kikkert!"⁹

Biermann har blandet sig. På hans indtil videre eneste plade indspillet i Vesttyskland (undtaget den politisk-dokumentariske live-udgivelse af den Köln-koncert, som DDR-øvrigheden brugte som anledning til at landsforvise ham), "Trotz alledem" er der udover en enkelt DDR-sang kun disse få DDR-antinostalgiske strofer:

”Er jeg nu en Heimatloser Gestell ?
Hvad er ’Heimat’? ’Polizeimat’?
’Heimat’ Bövl! ’Heimat’ er jo der,
min ven, hvor du er!”¹⁰

Derudover handler pladens sange om sekterismen på den vesttyske venstrefløj, om terrorisme, om ”sympatisør” – stemplingen af intellektuelle, som tilbagefører terrorismen på BRD’s politiske forhold, om en havnearbejderstrejke i Hamburg, om atomkraftværket i Gorleben, m. m.

IV. BIERMANN OG EISLER

*”Der findes viser med en forløjet
lystighed som gør mig dødsens
traurig, der findes en drukken
sejrssikkerhed, som er demoraliserende.”*¹¹

Vil man beskæftige sig med det musikalske sprog hos Biermann og ikke bare med ”tilfældet Biermann” (og det er nok et studium værd, for hos Biermann finder man en sjælden grad af politisering af selve det musikalske), så kan det nok være frugtbart at tage udgangspunkt i Thomas Rothschilds¹² opstilling af forskellige standpunkter om den politiske musiks opgave

” De to yderligheder, som de enkelte standpunkter bevæger sig imellem, kan skitseres omtrent sådan: (1) musikken er udelukkende transportmiddel for teksten. Den har tjenende funktion. Den skal underordne sig lyttevanerne hos de mennesker man vil have i tale, overbevise, aktivisere, den må ikke stille for store fordringer til dem eller endda afskrække dem. Den kan og må tit knytte sig til underholdningsindustriens gængse musikalske mønstre, som tilhørerne er fortrolige med, og måske derved få dem til også at optage politiske tekster. (2) Den modsatte holdning: musikken er selv udtryk for en åndelig og politisk holdning. Den må altså ikke anstille sig dum, fordi den derved understøtter fordummelsesprocessen i stedet for at modvirke den. Den er ikke et transportmiddel, har ikke en tjenende, men en fortolkende funktion.”

Ud fra denne opstilling af modsætningen mellem (1) musik som tekst-tjenende ”transportmiddel”, som blot skal få teksten til at ”gå lige i kassen ” og (2) musik, som i sig selv er betydningsbærende, fortolkende, siger Rothschild videre: ”Der er ingen tvivl om, at Wolf Biermann står opfattelse nummer to afgjort nærmest. Han deler af sit ganske hjerte Hanns Eislers vrede over dumhed i musik – og (sagt med Brecht) ’Vrede og utilfredshed er ikke nok. Sådan noget må have praktiske følger.’”

Biermann stiftede venskab med Eisler gennem sit arbejde ved Brechts Berliner Ensemble fra 1957 til –58. Han tog aldrig nogen formaliseret musikalsk uddannelse i DDR, men lærte meget af Eisler indtil dennes død i 1962.

Men selvom Biermanns Eisler-bekendtskab således daterer sig til Eislers sidste år, DDR-tidens stort set DDR-tillidsfulde Eisler med de harmoniske, lyriske ”Neue Deutsche Volkslieder”, så er det Eislers kampsangs-ideer tilbage fra Weimartiden, som Biermann tager ved lære af. For Biermann var kampen jo langt fra forbi.

For 20ernes og 30ernes Eisler var det en vigtig pointe, at musikken ikke blot ”serverede” teksten, men selv ”kommenterede” den, dvs. selv gebærdede sig aktivt associationsbærende. Heri lå en overskridelse af den tidligere såkaldte ”tendensmusik”, – en praksis, hvor man forsynede allerede kendte melodier med en ny (politisk) tekst. For Eisler var det altså ikke tilstrækkeligt, at få ”ny vin hældt i blodet på folk ved hjælp at gammelkendte flasker”. I sit foredrag ”Unsere Kampfmusik” (1932) påpegede han, at f.eks. underholdningsmusikken ikke uden videre kan indarbejdes i en socialistisk musikpraksis, fordi ”den borgerlige schlager er gennemført korrump og inaktiv”. Nej, for Eisler måtte også musikken være socialistisk udtryksbærende. Eisler stod holdning nummer to i ovenstående Rothschild-opstilling nærmest – og tilsvarende Biermann.

En af de Biermann-sange, hvor musikkens således ”kommenterende” forhold til teksten er mest fremtrædende, er DDR-sangen ”Otte argumenter for bibeholdelsen af navnet ’Stalinallé’ for Stalinallé”.¹³

Teksten handler om den såkaldte 'afstalinisering', som pågik i østblokken i slutningen af 50'erne. Startskuddet hertil var den 20. partikongres i det sovjetiske kommunistparti i 1956, og resultatet var, at Stalin så at sige blev 'taget af plakaten'. Byer, alléer, gader, som bar Stalins navn, fik nye navne; f.eks. fik Stalinallé i Østberlin navnet Karl-Marx-Allé.

Biermanns holdning hertil er den, at afstaliniseringen kun gjorde op med Stalintiden som et personbundet, historisk-tilfældigt fejlslag, og ikke med Stalin som en lederskikkelse, der "naturligt" voksede ud af det centralistiske systems skød. Derfor, mener Biermann, ændrede afstaliniseringen intet ved sagen selv, ved de samfundsmæssige forhold; den var stort set kun en navneforandring. Tingenes tilstand ændredes ikke, kun deres navn. Den polemiske pointe i "Otte argumenter. . ." er således "Kald tingene ved deres rette navn! Bibehold navnet Stalinallé!" For alléen er stadig denne magtfuldt brede allé med dens monumentale, kølige, autoritære arkitektur; systemet har stadig brug for magt-

symboler, systemet er stadigvæk som det var, folk har det stadigvæk, som de havde det.

"Karl Marx den store tænker
Hvad har han dog gjort
siden man skriver hans gode navn
på gadeskiltene der

Tingesten hedder dog ikke KARL MARX ALLE
forstå det menneske
STALINALLE

Musikken "kommenterer" teksten ved at tilføje den en socialistisk vision om den glade gade, det glade gadeliv. Sangen akkompagneres således i et forrygende marschtempo af trædeorgel og rumsterstang. Det musikalske sprog giver associationer til et mekanisk orgel på et gademarked med gøgl og skæg – Stalinallés modsætning. I sidste vers falder teksten med ind i denne vision og fortæller om alle de skønne gader, vi skal bygge under den virkelige socialisme – i sprængt Biermanns selvironiske forfængelighed om i det mindste at få bygget en Biermanngyde (tilråb: "Sackgasse" = blindgyde). Men denne glade samhørighed mellem tekst

Stalin-allé

Es steht in Berlin eine Strasse Die steht auch in Lenin-grad Die steht genauso in mancher andern grossen Stadt Und darum heisst sie auch Stalin-allee Mensch, Junge, versteh Und die Zeit ist passé

- 1) Es steht in Berlin eine Strasse
Die steht auch in Leningrad
Die steht genauso in mancher
Andern grossen Stadt

Und darun heisst sie auch
STALINALLEE
Mensch, Junge, versteh
Und die Zeit ist passe!

- 2) Und Henselmann kriegte Haue
Damit er die Strasse baut
Und weil er sie dann gebaut hat
Hat man ihn wieder verhaut

Auch darum heisst das Ding
STALINALLEE
Mensch, Junge, versteh
Und die Zeit ist passe!

- 3) Und als am 17. Juni
Manch Maurerbrigadier
Mit Flaschen schwer bewaffnet schrie
Da floss nicht nur das Bier

Ja, darum heisst sie auch
STALINALLEE
Mensch, Junge, versteh
Und die Zeit ist passe!

- 4) Und weil auf dieser Strasse
Am Abend um halb Zehn
Schon Grabesstille lastet
Die Bäume schlangestehn

Auch darum heisst sie ja
STALINALLEE
Mensch, Junge, versteh
Und die Zeit ist passe!

- 5) Es hat nach dem grossen Parteitag *
Manch einer ins Hemde geschissn
Und hat bei Nacht und Nebel
Ein Denkmal abgerissn

Ja, darum heisst sie doch
STALINALLEE
Mensch, Junge, versteh
Und die Zeit ist passe!

- 6) Die weissen Kacheln fallen
Uns auf den Kopf ja nur
Die Häuser stehen ewig
(in Baureparatur!!)

Auch darum heisst das Ding
STALINALLEE
Mensch, Junge, versteh
Und die Zeit ist passe!

- 7) Karl Marx, der grosse Denker
Was hat er denn getan
Dass man sein' guten Namen
Schreibt an die Kacheln dran?!

Das Ding heisst doch nicht
KARL—MARX—ALLEE
Mensch, Junge, versteh:
STALINALLEE !

- 8) Wir wolln im Sozialismus
Die schönsten Strassen baun
Wo Menschen glücklich wohnen
Die auch dem Nachbarn traun. . . könn'n!

dann baun wir uns'ne KARL—MARX—ALLEE!
dann baun wir uns'ne ENGELS—ALLEE!
dann baun wir uns'ne BEBEL—ALLEE!
dann baun wir uns'ne LIEBKNECHT—ALLEE!
dann baun wir uns ne LUXEBURG—ALLEE!
dann baun wir uns'ne LENIN—ALLEE!
dann baun wir uns'ne TROTZKI—ALLEE!
dann baun wir uns ne THÄLMANN—ALLEE!
dann baun wir uns'ne PIECK—ALLEE!
dann baun wir uns'ne. . . BIERMANN—Strasse

(wieso denn, kleine Strasse kost ja nischt
wenigstens'ne kleine Gasse - tilråb:
Sackgasse!)

Mensch, Junge, versteh
Und die Zeit ist passe!
Die alte Zeit WAR passe!

* x) KPdSU's XX. partidag i 1956, hvor den sovjetiske parti-
ledelse udtalte den frygtelige halve sandhed om Stalin.

og musik er ikke realitet, — den er vision, eufori. Og derfor bryder Biermann den til allersidst ved at lade trædeorglet slutte af med en ”skæv” bastone — en lille sekund under grundtonen.

Udover i musikkens ’kommenterende” status er Stalinal-
le-sangen også på et andet punkt typisk for Biermanns lær-
dom fra Weimartidens Eisler: Tekst-deklamationens præci-
sion er prioriteret over den klanglige og melodiske skønhed;
Biermann efterlever Eislers fordring: ”Frem for alt må
man bryde med det for sangforeningerne ’skønne fore-
drag’ . . . ”¹⁴

Med Walter Benjamins ord drejer det sig jo ikke om at æs-
teticere politikken, men om at politisere æstetikken. Set fra
den socialistiske kulturarbejders synsvinkel kan der jo ikke
være tale om, at de politiske forhold (som så langt fra er so-
cialistiske) kalder på at blive forskønnet (æstetiseret).
Tværtimod kalder samtlige livets udtryksformer (herunder
de æstetiske) på at blive politiseret.

På Biermanns seneste plade ”Trotz alledem” er titelnum-
meret en gammel folkesang, som det er blevet almindeligt
for tyske sangskrivere at digte deres egne vers til. Biermann
har skrevet syv vers, som tilsammen udgør en art ”kamp-
sang”: de handler om forskellige modsætninger og konjunk-
turer i den politiske kamp.

For Biermann er ”Trods alt” et ’slagord” som rummer i
sig, at de slag der udkæmpes ikke er arbejderklassens eller
venstrefløjens sejrssikre spillet med musklerne, men langt
mere modsætningsfyldte: Klassefjenden står stærkt — både
på arbejdsmarkedet og i statsapparatet —, venstrefløjen står
splittet og rummer flere indbyrdes kæmpende, sekteriske
tendenser i sig. Det er nok bl.a. denne erkendelse, som her-
hjemme har medført, at man har givet delvis afkald på ”op-
på-barrikaderne-/sejeren-er-vor-”sangene til fordel for en
opblomstring af ’inderlige” sange: Politiser (i det mindste)
privatlivet (hos de mellemlag, der har betingelserne for det).

Med sin ”Trods alt” —sang kasserer Biermann også parole-

Du gehst auf Arbeit und kriegst Lohn Und gibst dem Boss trotz alledem.

Dein Arbeitgeber nimmt ja bloss, Er nimmt dich aus, trotz alledem!

—trotz alledem und alledem! Sie reden gross von Partnerschaft, Doch

Boss bleibt Boss! Er herrscht und rafft Und saugt uns aus, trotz alledem!

- 1) Du gehst auf Arbeit und kriegst Lohn
Und gibst dem Boss trotz alle dem.
Dein Arbeitgeber nimmt ja bloss,
Er nimmt dich aus, trotz alledem!
— trotz alledem und alledem!
Sie reden gross von Partnerschaft,
Doch Boss bleibt Boss! Er herrscht und rafft
Und saugt uns aus, trotz alledem!
- 2) Und wer die Arbeit los wird, lebt
Mit Stempelgeld, trotz alledem.
Er legt die Hände in den Schoss
Und denkt Es geht, trotz alledem.
— trotz alledem und alledem!
Und mal raus aus dieser Arbeitshetz!
Dann fällst du ins Soziale Netz
Und gehst kaputt, trotz alledem.

- 3) Die Nazis kriechen aus dem Loch
Mit Hakenkreuz und alledem.
Die Ratten kommen wieder hoch,
Trotz Grundgesetz und alledem.
— trotz alledem und alledem!
Schlimmer sind die Nazis, die so schön
Die Kurve kriegten, hier im Staat,
Als Demokrat, trotz alledem!
- 4) Die Linken warn in Frankreich jetzt
Zur grossen Wahl, trotz alledem.
Sie stritten sich noch bis zuletzt
Wie Hund und Katz, trotz alledem!
— trotz alledem und alledem!
Und das war den Rechten sehr bequem!
Und doch kommt ein Pariser Mai,
Trotz Wählerei und alledem.
- 5) Der Frühling kam in Prag mit Macht,
Trotz Stalins Bart und alledem!
Die Menschen blühten auf, ganz sacht
Trotz Furcht und Hass und alledem.
— trotz alledem und alledem!
Trotz den fünf Invasions-Armeen!
Trotz Brudermord! — Das ist der Weg,
Wo's weitergeht, trotz alledem!
- 6) Und Bahro sitzt im Stasi-Knast,
Trotz West-Protest und alledem.
Er hat den Bonzen eins verpasst,
Der Hieb sass gut! trotz alledem!
— trotz alledem und alledem!
Trotz Einzelhaft und Schreibverbot!
Und schweigt ihr Bahro dreimal tot,
Den brecht ihr nicht, trotz alledem.
- 7) Werweiss, die nächste Eiszeit kommt
Mit Strauss und Kohl! Und wie vordem
Kommt Kalter Krieg, auch der zerbombt
Ganz Deutschland ja, trotz alledem.
— trotz alledem und alledem!
Wenn wir frieren müssen, werden wir
Wohl zittern (doch vor Kälte bloss!)
Und aufrecht gehn, trotz alledem.

sangen ("den forløjede lystighed og drukne sejrssikkerhed, som gør mig dødsens traurig") men lancerer samtidig en mulig kampsang, som er mindre "bluff-muskuløs" og mere historisk bevidst om modsætningerne i kampen: Trods alt – trods Strauss og Kohl – trods nynazisterne – trods sektetruerne mellem os selv – trods alt formår vi stadig det, som Ernst Bloch har kaldt "den oprejste gang".

"Trotz alledem! Indtil videre er jeg aldrig stødt på, at de reaktionære har taget dette vidunderlige ord i deres mund. Nazisterne har med succes misbrugt mange af arbejderbevægelsens sange og organisationsformer, men ikke dette ord (som allerede Liebknecht anvendte, – per). Det er vel fordi der i dette optimistiske ord rummes for meget smerte, for megen sorg, for megen historisk bevidsthed: Trotz alledem und dem und dem. . . – Det er et dialektisk, et radikalt ord, thi til en vrede, som er politisk frugtbar og ikke blot en attitude, hører jo netop også en stor portion smerte, som mangler hos den endimensionale idiotoptimisme. Trotz alledem. Jeg tænker ved dette ord på billedet fra olympiaden i Mexico. De to løbere, medlemmer af Black-Panther-Party, på sejrsskamlene med knytne næver i vejret og samtidig hovederne sænket. Denne gestus er langt mere menneskelig og politisk seriøs end den græselige gestus hos sejrsherrer, som ryster hinanden i hånden og samtidig knejser med nakken og sætter tænderne i himlen."¹⁵

Det, som Biermann her kalder "idiotoptimismen" må ikke alene udelukkes fra teksten, men også fra musikken! Musikken må stadig i Eislers betydning være meningsbærende, og derfor er det vigtigt, at den lille 2/4-melodi ikke udøves marchagtigt kraftfuldt, hvad dens puls og dens punkterede figurer ellers nok kan indbyde til (og har indbudt andre sangere til). Musikken må ikke trampe. Men den må heller ikke være stillestående, urytmisk; det ville jo være den modsatte grøft: "idiotpessimisme". Biermann har derfor valgt en let og dansende udgave. Han synger den som en "schottisch".

"Friedrich Engels fremlagde begrebet om den 'pompøst grædende socialisme' i Tyskland. Vi må tilkæmpe os en holdning, som hverken forfalder til terroristiske svaghedsanfald eller til doven selvmedlidenhed, og derfor valgte jeg til min nye 'Trotz alledem' at synge den som en schottisch."¹⁶

V. BIERMANN PÅ DANSK

Ligesom Biermann i høj grad har frafaldet sine DDR-sange under sin vesttyske tilværelse, er der kun en stærkt begrænset politisk raison i at synge Biermanns DDR-sange på dansk. (Og det skal lige tænkes med i en parantetisk "anmeldelse" af "Biermann-på-dansk"-pladen med Maria Stenz: Der ligger en afpolitisering i at lade denne plade dominere af DDR-sange, ligesom der ligger en opæstetisering, som er meget ubiermannsk, i at synge dem så pænt og med så "smart" en sound. sammenlign f.eks. Stenz' "So soll es sein" med Trilles version på den ene plade, som Århus-selskabet 'Røde Mulvarp' nåede at udgive i slutningen af 60'erne.) Men Biermann har lavet andre sange end sine decidede DDR-sange. Har de en berettigelse på dansk? Og har de musikpolitiske kriterier, som ligger bag Biermanns musikerarbejde nogen relevans for os?

Jeg tror det! – Ikke sådan ud i den blå luft, men ud fra en tagen temperatur på venstrefløjens seneste "musikhistorie". Det er min fornemmelse, at venstrefløjens amatørmusikken i lang tid har vandret i den elektriske og kommercielle, rytmiske musiks 'genre-fodspor'. I den allerseneste tid, hvor den rytmiske musikscene har været præget af navne som "Cox Orange", "Det beskidte dusin", Aske Benzon, Holger Laumann, Kasper Winding, Bo Stief, har det således også været en mærkbar tendens, at venstrefløjens musikere (f.eks. i MuSoc i Århus) har tilstræbt både de meget professionelt-komplicerede rytme-ostinater (latin-funk) og også de højæstetiserede soundkvaliteter, som disse navne står for.

Selvforståelsen omkring denne tendens bevæger sig undertiden i rene "lyst-til-at-spille-kategorier". Følgende standpunkt, – at "man vel kan vælge den musik, man har lyst til, da musikken selv er neutral/bør være up-to-date, mens det politiske ligger i teksten" bli'r ofte tilføjet, – hvor der overhovedet er nogen tekst.

Situationen er for mig at se modsætningsfyldt:

På den ene side ligger der en grim undertrykkelse i at kritisere, at nogle mennesker (som har den privilegerede mulighed for det) gør, hvad de har lyst til (musikalsk). Siden venstrefløjen begyndte at interessere sig for den såkaldte subjektive faktor, har det jo også været en legitim variant heraf, at fløjens individer – som subjektive faktorer – udleve deres lyster og behov.

På den anden side mener jeg, at den tendens, jeg har beskrevet ovenfor, må diskuteres. Venstrefløjen bør jo også regne det til et af dens ”bevidsthedsforspring” at den er i stand til at reflektere over og opdrage på egne behov og lyster!

Derfor vil jeg her komme med et problembidrag til sådan en diskussion: For det første: De orkestre, der arbejder i den her omtalte tendens, er gode festorkestre. De er gode at danse til en aften i f.eks. Musikcafeen i Fronthuset i Århus. Og for at min problematisering her ikke skal blive misforstået, vil jeg gerne slå fast med syvtommersøm, at jeg godt kan li’ den musik og sikkert ville spille den selv indimellem, hvis jeg mestrede det håndværksmæssigt. Det, jeg derimod ikke kan li’ er at denne musik – som tendens eller strømning – er på vej til at blive så dominerende som den er. Det betyder nemlig for mig at se en indskrænkning i det brede spektrum af vidt forskellige musikalske udtryk på venstrefløjen, som politisk-ideelt skulle fungere: Hvem laver gøglermusik (som f.eks. Clausen og Petersen) på strøget? Hvem bruger deres musikalske kræfter på at forny de politiske manifestationers lejlighedssang-tradition udover det niveau, hvor vi stadig synger Holst–Würgler-sange eller ”Internationale” til to klimtrende guitarer? Hvem dyrker det politiske viserepertoire, som kunne udvirke at de viseglade ikke nødvendigvis var henvist til Lasse & Mathilde m.fl.? Hvem opdyrker amatør-modsvaret til Trille, Holst og Würglers årlige cabaret? etc.

For det andet for at trække en forbindelse tilbage til Benjamin-Eisler-Biermann-referencerne i det forudgående

om politiseringen af det æstetiske/musikalske: Jeg mener, det må diskuteres, om der – i det omfang de rytmiske genrer udover at blive dominerende også raffineres, bliver højstilerede, findyrkes – gør sig en æstetisering gældende, som er selvstændiggjort overfor politikken (det politiske niveau kan så ’svejses’ på rent udvendigt ved at navngive et instrumentalnummer med både funk-afsnit og urytmiske, klangligt baserede afsnit med højtopbyggede akkorder ”Rød front!”). Altså – ikke som et surt opstød, men som et forslag til diskussion: Bevæger vi os – med de tendenser, jeg har forsøgt at skitsere ovenfor - på kanten af den fetich, som mange af os selv har været med til at kritisere i den gammelborgerlige musikdyrkelse *l’art pour l’art*? Hvad ligger der i den ny jargon - at et nummer kan være ”flot”?

Positiveringen på dette sidespring til den hjemlige musik er her mit bekræftende svar på det spørgsmål, som indledte dette afsnit: Biermann på dansk? I Biermanns sange og i Biermanns musikalske arbejdsmåde finder man som nævnt en politisering af det musikalske og hermed også - m.h.t. konsumsammenhænge - en mulighed for at opdyrke andre ting end æstetiseringen af det festlige, dvs. et enkelt muligt bidrag til det brede spektrum af forskellige musikalske udtryk, som jeg efterlyste ovenfor.

Derfor vil jeg afslutte artiklen her med en ”Biermann-på-dansk”-minisangbog.

”Das kan doch nicht alles gewesen sein ¹⁷ er en udarbejdet arbejders tilbageblik over sit liv - ganske vist som DDR-arbejder, men for Biermann er han lige så knægtet og udarbejdet som en ældre industriarbejder i Vesten. Han har intet tilfælles med den muskuløse arbejder med det målbevidste blik, som den officielle DDR-kulturs ”socialistiske realisme” fremstiller på malerier og som statuer. Derfor kunne han også være dansk. Sangen synges som en af de gode værtshus-trefjerdedels-tage-hinanden-under-armen-sange, men gerne med ”slidgigt” i rytmen.

Var det, hvad livet ku' byde på? Lidt søndag, hvor
 raset ku' gå i stå! Der må være andet og mere'

- 1) Var det, hva' livet ku' byde på?
 Lidt "søndag", hvor raset ku' gå i stå!
 Der må være andet og mere!
- 2) Mit overarbejde gi r ekstra-løn,
 Men tvinger mig hen foran fjernerne,
 For det er jo alt, hva' jeg orker!
- 3) Var det, hva' livet ku' gi' til mig?
 Der er da vel mere i vente – Nej!
 Jeg ved jo, man lever kun en gang!
- 4) Min ven, hva' er der at glædes ved?
 Når livet er slid, slæb og bitterhed!
 Til den dag man tager billetten!
- 5) Hvor livet ka' føles uend'lig kort!
 Kun aftner med Leisner og TV-sport!
 Det var så de vilde vulkaner!
- 6) Nej Fanme! Jeg snakker som var jeg død!
 Lad mig komme ud – male byen rød!
 Og så skal jeg nok ta' billetten!

- 1) Dass kann doch nicht alles gewesen sein
 Das bisschen Sonntag und Kinderschrein
 Das muss doch noch irgendwo hingehn!
- 2) Die Überstunden – das bisschen Kies!
 Und Abends in der Glotze – das Paradis!
 Darin kann ich doch keinen Sinn seh'n!
- 3) Das soll nun alles gewesen sein!
 Da muss doch noch irgendwas kommen – Nein!
 Da muss doch noch leben ins Leben!
- 4) He' Kumpel, wo bleibt da im Herz mein Spass?
 Nur Schaffen und Raffen und Husten und Hass!
 Und dann noch den Löffel abgeben!
- 5) Das soll nun alles gewesen sein!
 Das bisschen Fussball und Führerschrei'n!
 Das war nun das donnernde Leben!
- 6) Ich will noch ein bisschen was Blaues seh'n
 Und will noch paar eckige Runden dreh'n
 Und dann erst den Löffel abgeben!

”Stilleben Schlufflied”¹⁸ er en sigøjners vuggesang til sit barn – sunget under Nazi-fangenskab i Ausschwitz. Jeg har omskrevet den til en ”Fremmedarbejder-vuggesang”:

Jeg flygted' fra jobbet i går klokken to, jeg lod dem jo ellers i fred,
alligevel slog de og håned' og lo, de sagde: "Ta' hjem - ta' af sted!"

Sov, Bughkli, hold op med at græd' så - så Der -

Der sov vi på gulvet i række og rad Sov

Bughkli, hold op med at græd'

D.C.
inkluderet
forspil

- 1) Jeg flygted fra jobbet i går klokken to,
Jeg lod dem jo ellers i fred,
alligevel slog de og håned' og lo,
de sagde: "Ta' hjem – ta' af sted!"

Sov, Bughkli, hold op med at græd', så så!
Derfra hvor vi kom gik vi sultne i seng,
der sov vi på gulvet i række og rad!
Sov, Bughkli, hold op med at græd'!

- 2) I dag på kontoret, jeg ventede så
to timer, til det blev min tur.
Men foran sig har alle mennesker der
af glasskærme bygget en mur!
Sov, Bughkli, . . .

- 3) Så søgte jeg efter to venner, jeg har,
som også har prøvet det tit.
Den ene var flyttet en uge før,
den anden var på visit.
Sov, Bughkli, . . .

- 4) Så Bughkli, i aften min eneste ven,
som ikke forstår det endnu,
som også skal passe sin nattesøvn
og ej ha' sit liv brudt itu:
Sov, Bughkli, . . .

- 1) Ich renn uff die flucht vor den Stillepen
ich hab keinen mensch nix getan
ich fahr ohne kartn und keine papiern
die nacht uff die eisenbahn

schluff, Bughkli, tu uffhörn mit schrein, tutu
in stillepen schluffn die männer uff holz
in stillepen schluffn die weibern uff stein
schluff, Bughkli, tu uffhörn mit schrein

- 2) die menscher, die habn umdrum ihr herz
ein mauer mit glasscherbn auf
ihre häuser sein pissige hundestein
wo nie keine tür steht nuch auf

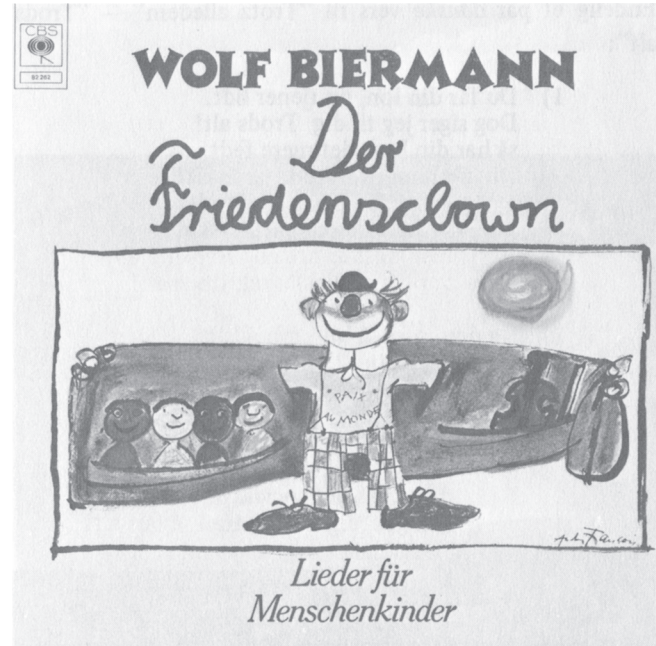
schluff, Bughkli, . . .

- 3) wenn ich mich itz irgendwo hinpennern tu
denn schnapper die bullen mich noch
ich hab nix gefressen drei tage kein stück
aber kackn herr gott muss ich doch

schluff, Bughkli, . . .

- 4) ich renn uff die flucht vor den Stillepen
und von meine leut find ich kein
ich möcht schon am liebsten ein spatzen von all
die spatzen an bahnhof sein

schluff, Bughkli, , , ,

Der Friedensclown, 1977

Endelig et par *danske* vers til ”Trotz alledem” – ”Trods alt”:

- 1) Du får din løn, du tjener lidt.
Dog siger jeg til dig Trods alt!
så har din boss det mere fedt.
Du gi’r ham overskud, trods alt!
Alligevel, trods alt det der,
så taler de om partnerskab,
men boss er boss og stab er stab,
der går et klasseskel, trods alt!
- 2) Og den, som så bli’r arbejdsløs,
får understøttelse, trods alt.
Men tænk på ledighedens døs!
Der nytter penge ej, trods alt!
Alligevel, trods alt det der,
så bli’r du ikke arbejdsstræt,
men også det sociale net
kan gør dig no’t så træt, trods alt!
- 3) Og venstrefløjens sekter små
bekymrer sig om det, trods alt,
men tror det største slag skal stå
om Kinas rette vej, trods alt!
Alligevel, trods alt det der –
Albanien-Kina-diskussion,
så gavner det vor reaktion,
hvis vi kun slås om det, trods alt!
- 4) Måske en istid nærmer sig
med indefrosne dyrtidstal,
med disciplin og sparekniv,
de tror de knægter os, trods alt!
Alligevel, trods alt det der –
vi fryser her og ryster der,
men kun på grund af dårligt vejr,
vi går jo oprejst frem, trods alt!

foto fjernet af copyrightmæssige hensyn

Indlæg i Liebeslieder, 1977

VI. NOTER

1. Indledningen til Biermanns "Bibel-Ballade", indspillet på "Liebeslieder", CBS 1975.
2. Tysk TV-interview med Biermann, 11/6 1979.
3. Denne sang findes i digtsamlingen "Die Drahtarfe" og på pladen "Wolf Biermann, Ost, zu Gast bei Wolfgang Neuss, West"
4. TV-interviewet.
5. Interview med Biermann i "Der Spiegel", november 1976
6. Fra indledningen til Biermanns "Deutsches Misere", indspillet på "Trotz alledem" CBS, 1979.
7. Fra "Ballade für einen wirklich tief besorgten Freund", findes i digtsamlingen "Für meine Genossen" og på pladen "Warte nicht auf bessere Zeiten", CBS, 1973.
8. TV-interviewet.
9. Interview med Biermann ved Erik Knudsen, Politiken, juli 1979
10. Fra "Deutsches Misere", se note 6.
11. Biermann i et brev til Thomas Rothschild, citeret af denne i "Wolf Biermann - sanger og socialist", på dansk på Samlernes Forlag, 1978.
12. Rothschild er assistent i litteraturvidenskab i Stuttgart. Hans opstilling her er fra ovennævnte bog, s. 20-21.
13. Denne sang findes i digtsamlingen "Für meine Genossen" og på pladen "Warte nicht auf bessere Zeiten", CBS, 1973. Samtlige sange på denne plade (se også note 7) er grundigt analyseret i Peter Busks og undertegnede Biermann-bog, Publimus, 1977.
14. Eisler: "Ratschlägen zur Einstudierung der Massnahme", 1932.
15. Fra omslaget til pladen "Trotz alledem" CBS, 1979.
16. Sammesteds.
17. Findes på pladen "Das geht sein' sozialistischen Gang", CBS, 1977.
18. Findes i digtsamlingen "Für meine Genossen" og på pladen "Der Friedensclown", CBS, 1977.

foto fjernet
af copyrightmæssige hensyn

fra Das geht sein sozialistischen Gang, 1977.